

թեան, իր հիմնած Ուխտին պետ կարգեց իր հետեւորդներէն՝ Եղբայր Եղիան, եւ ինք զարձաւ եղաւ պարզ միաբանակից։ Սակայն Եղբայր Եղիա ի վերջոյ յայտնեց թէ ունի մութ հոգի, թէ դրամապաշտ է ու սնափառ, թէ կը փնտռէ բարեկարգութիւն։ այսու հանդերձ Ս. Փրանկիսկոս հանդուրժեց զայն յանուն « սուրբ Հնազանդութեան »։

Բայց երբ Եղբայր Եղիա՝ դուցէ Կարտինալ Ուկոլինոյի համախոհ՝ ջնջեց Ուխտին Օրինագրէն կատարեալ աղքատ մնալու առաջադրութիւնը, Ս. Փրանկիսկոս չհամաձայնեցաւ։ չընդդիմացաւ, բայց յայտարարեց բոլորին։ —

« Այսուհետեւ ես մեռած եմ ձեզի համար, իմ Եղբայրներ »։

Սուրբ փրկուած էր։

Բոլոր հոգիով կրած էր Յիսուսի տառապանքը, պէտք էր կրել զայն նաեւ մարմնով։ Եւ հրեղէն տեսիլի մը մէջ, ըստացաւ Յիսուսի վէրքերը, ամբողջ մէջ, ոտքերուն եւ կողին վրայ։

Քրիստոսի Յարութենէն ետք տեղի ունեցած էր մին ամենէն վսեմ եւ խորհրդաւոր հրաշքներէն։

Կը մօտենար կեանքի վախճանին։ Դողդոջուն, հիւանդ, ցաւակոծ բան մը զարձած էր իր մարմինը։ Կողին վէրքէն արիւն կու գար շարունակ։ Կ'ամչնար ձեռքերն ու ոտքերը ցոյց տալու, կը ծածկէր դանոնը, արժանի համարելով ինքզինք ատուածային այս մեծ շնորհատուութեան։ Յաճախ կը կարծէր թէ հրեշտակներ կը քնարերգեն լիալուսնին մէջ։

Տենդագին ջերմեռանդութեան, յափըշտակութեան եւ վսեմ ներշնչման մէկ պահուն դրեց « ՏԱՂ ԱՐԱՐԱԾՈՅ »ը (1225, ամառ)։ Իտալիա այդ վայրկենէն ունեցաւ ոչ միայն իր հոյակապ Սուրբը, այլ կրօնաշունչ անդերազանցելի առաջին բանաստեղծը։

Ս. Փրանկիսկոս հաղիւ կարգաւ — գրել

զիտէր, եւ ստորագրութեան տեղ խաչ մը կը դնէր ամէնուրեք։

« ՏԱՂ ԱՐԱՐԱԾՈՅ »ը գրեց իր ծննդավայրի բարբառով (որ բարբառն էր նաեւ Տանդէի, եւ որ հուսկ զարձաւ իտալական լեզու) լատինախոսն։ Սիրտը՝ աղբիւր է այնտեղ, որ կը պարպուի անապական, վճիտ, անոյշ յորդահոսմամբ։

Մանկական զուարթութեամբ մը կը գովէ զԱստուած, իր արարածներուն ընդմէջէն, զորս կը կոչէ Եղբայր-քոյր։ Կէ՞ որ բոլորս ալ — շնչող եւ անշունչ տարրեր — զաւակներն ենք Մայր հոգին։

Ս. Փրանկիսկոսի համար արարածներն էին խորհրդանշաններ, ինչպէս ճշգրտէն զիտել կու տայ Merejkowski, աստիճաններն էին ոսկեղէն սանդուխի մը՝ որով կը մօտենար Աստուծոյ։ Երկու մեծ խորհրդապաշտներ, Տանդէ եւ Կեօթէ, ըմբռնած են զինք։ Առաջինին համար « Կատակերգութիւնը » խորհրդանշէ է. իսկ երկրորդն ըսած է. « Այն որ կ'անցնի եւ կը մեռնի՝ այլ ինչ չէ՝ եթէ ոչ խորհրդանշէ »։

« ՏԱՂ ԱՐԱՐԱԾՈՅ »ը վերածած ենք հայերէնի՝ կարելի եղածին չափ հաւատարիմ մնալով լեզուին եւ ոգիին։ Չափն անորոշ է եւ յանդ չունի, մենք ալ վերաբառադրած ենք զայն անյանդ, բայց չափաբերեալ։

Դէպի 1318 լոյս տեսան « ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ » (Fioretti), շարադրուած՝ Ս. Փրանկիսկոսի հետեւորդներէն։ Յայտնի չէ թէ նախ լատիներէն գրուած են եւ ապա իտալերէնի վերածուած, թէ ուղղակի գրուած են իտալերէն։ Բայց սքանչելի հատոր մ'է։ Հոն կը պատմուի Սուրբին եւ քանի մը այլ միաբանակիցներու կեանքը, ապշեցուցիչ պարզութեամբ, անգիմադրելի հրապոյրով, պարզ, սուրբ, ճշմարիտ, հրաշալի պարտէզ, զոր կ'արժէր որ ճանչնային նաեւ Սուրբ Փրանկիսկոսի « Հայ-Եղբայրները »։

ՏԱՂ ԱՐԱՐԱԾՈՅ

Ամենաբարձր, ամենագոր եւ բարի Տէր,
Քո'ւկդ եմ բոլոր գովասանք, փառք եւ օրհնութիւն,
Քո'ւկդ եմ միայն եւ քեզ ո'չ մէկ մահկանացու
Անուանելու է արժանի։

Գովեա՛լ եղիք Տէր Աստուած իմ, արարածոց համար բոլոր
Բայց մանաւանդ մեր արեգակ-եղբոր համար,
Որ օր ու լոյս կու տայ, ունի՛ գեղեցկութիւն,
Որ կը փայլի վեհ պերճութեամբ, կ'ըլլայ վրկայ քու մեծութեան։

Գովեա՛լ եղիք Տէ՛ր իմ, մեր քոյր-լուսնին համար,
Եւ աստղերուն, գոյս երկնից մէջ ըստեղծեցիր
Պայծառ, սիրուն եւ քանկագին։

Գովեա՛լ եղիք Տէր, մեր եղբայր-հովին համար,
Օգին համար պայծառագեղ ու ամպամած,
Ամէ՛ն տեսակ ժամանակի, զի անոնցմով
Արարածներդ ամէն կ'ապրին։

Գովեա՛լ եղիք Տէր իմ, մեր քոյր-ջուրին համար,
Որ օգտակար է շատ, խոնարհ, համեստ եւ քանկագին։

Գովեա՛լ եղիք Տէր, մեր եղբայր-հորին համար,
Որով կու տաս լոյս գիշերուն։ Եւ որ չքնաղ
Եւ հեշտալի է, աննըւան եւ գորաւոր։

Գովեա՛լ եղիք Տէ՛ր իմ, մեր մայր-հողին համար,
Որ կ'արտադրէ ամէն տեսակ պըտուղ, ծաղիկ եւ դալարիք,
Կը պահէ մեզ, կու տայ սընունդ։

Գովեա՛լ եղիք Տէ՛ր իմ, ամէն անոնց համար,
Որ կը ներեն ի սէր քեզի, եւ կը կըրեն հիւանդութիւն ու տառապանք,
Խաղաղութեան մէջ կը կըրեն, երնէ՛կ անոնց,
Զի, ո՛վ Բարձրեալ, անոնք քեզմէ պիտ' պըսակուին։

Գովեա՛լ եղիք, Տէր իմ գովեա՛լ,
Մեր մարմնական մահուան համար,
Որմէ ոչ մէկ մարդ կենդանի կրնայ խուսել։

Վա՛յ է անոնց որ մահացու մեղքերու մէջ կը վախճանին.
Երնէ՛կ անոնց որ համաձայն քու սուրբ կամփիլ,
Կ'ըլլան պատրաստ վերջին պահուն
Զի մահն երկրորդ չըվընասէ պիտի անոնց։

Գովեցէ՛ք Տէ՛րն ու օրհնեցէ՛ք, ընծայեցէ՛ք բազում շքնորհ,
Ծառայեցէ՛ք անոր անհո՛ւն խոնարհութեամբ։

Վենետիկ, 1936

ՀՐԱԶ ՔԱԶԱՐԵՆՑ

(Յետ ընթերցման « ԵՐԻՑ ՍՐԲՈՅ » Merejkowski-ի)